

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อประเมินผลโครงการคัดกรองความดันโลหิตสูงโดย อสม. ตำบลแม่ข่ม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามแบบจำลองชิปปี รูปแบบการศึกษาค้นคว้าเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative study) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative study) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่ม อสม. ที่ร่วมปฏิบัติงานในโครงการคัดกรองความดันโลหิตสูง ในปีงบประมาณ 2549 จำนวน 77 คน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบสังเกตทักษะการวัดความดันโลหิต และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นกลุ่ม อสม. ที่ร่วมปฏิบัติหน้าที่รณรงค์คัดกรองผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในพื้นที่ตำบลแม่ข่ม จำนวน 77 ราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 91.9 อายุระหว่าง 30 – 39 ปี ร้อยละ 53.3 อายุเฉลี่ย 38.6 ปี จบการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 67.5 อาชีพหลัก เกษตรกรรม ร้อยละ 55.8 สถานภาพสมรส ร้อยละ 84.4 ระยะเวลาการเป็นอสม. ระหว่าง 1 – 5 ปี ร้อยละ 57.1 ระยะเวลาการเป็นอสม. เฉลี่ย 7 ปี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มทั้งหมดจำนวน 32 คน เป็นเพศหญิง 29 คน เพศชาย 3 คน เป็นชาวไทยพื้นราบจำนวน 19 คน เป็นชาวไทยภูเขาจำนวน 13 คน มีอายุระหว่าง 25-50 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส และมีอาชีพเกษตรกรรม ระยะเวลาการเป็นอสม. ตั้งแต่ 2 ปี และสูงสุด 25 ปี ทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์คัดกรองโรคความดันโลหิตสูงในปีงบประมาณ 2549 ที่ผ่านมา

2. ผลการดำเนินงานโครงการในด้านบริบท พบว่า สถานการณ์ความดันโลหิตสูงในตำบลแม่ข่มยังคงไม่รุนแรง แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีอัตราความชุก ร้อยละ 4.5 ในปี 2549 พื้นที่ที่มีผู้ป่วยมากได้แก่หมู่บ้านชาวไทยพื้นราบ ส่วนหมู่บ้านชาวไทยภูเขายังมีอัตราความชุกต่ำ และ อสม.

ยังเห็นว่าโรคความดันโลหิตสูงยังไม่เป็นปัญหาในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่มีผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง ในชุมชน อสม. ไม่เห็นความต่อเนื่องของปัญหาความดันโลหิตสูงในชุมชนเพราะส่วนใหญ่เป็น อสม. ใหม่ มีระยะเวลาการปฏิบัติงานน้อย แต่ถ้าดูจากสถานการณ์ความชุก และอัตราอุบัติการณ์ในพื้นที่แล้ว โครงการคัดกรองความดันโลหิตสูงในพื้นที่ตำบลแม่ขวม ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้ค้นหาผู้ป่วยรายใหม่และทราบสถานการณ์ของความดันโลหิตสูงในพื้นที่

3. ผลการดำเนินโครงการในด้านปัจจัยเบื้องต้น อสม. มีความพึงพอใจกับการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบโดย อสม. รับผิดชอบเฉลี่ย 27 หลังคาเรือนต่อคน ระยะเวลาดำเนินการ อสม. มีความเห็นว่าเหมาะสม สำหรับอุปกรณ์ในการวัดความดันที่ใช้ในโครงการ อสม. เห็นว่าไม่เพียงพอ ส่วนการประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ใช้เสียงตามสายและการเดินบอกในเขตรับผิดชอบ อสม. เห็นว่ามีความเหมาะสมและใช้ได้ผลดี

4. ผลการดำเนินโครงการในด้านกระบวนการดำเนินงาน รูปแบบการดำเนินงานคัดกรองความดันโลหิตสูงในชุมชน พบว่ามีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 เป็นแบบตั้งรับจัดกิจกรรมณรงค์ให้บริการคัดกรองร่วมกันจุดเดียวในหมู่บ้าน และ ลักษณะที่ 2 เป็นแบบเชิงรุก โดย อสม. เข้าไปวัดความดันโลหิตกลุ่มเป้าหมายในแต่ละบ้าน ในเขตรับผิดชอบของตนเอง โดยในแต่ละลักษณะมีข้อดีข้อเสีย ดังนี้ ลักษณะแรก ใช้เวลาน้อยโดยทำกิจกรรมหมู่บ้านละ 1 วัน แต่ได้ความครอบคลุมประชากรค่อนข้างต่ำคือได้ความครอบคลุมร้อยละ 89.7 ของกลุ่มเป้าหมาย ในลักษณะที่ 2 ใช้เวลาประมาณ 1-2 อาทิตย์ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ได้ความครอบคลุมมากกว่า ร้อยละ 99.3 ส่วนความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม พบว่า อสม. ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมคัดกรองความดันโลหิตสูงในชุมชน

ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานคัดกรองความดันโลหิตสูงโดยอสม. ที่พบในการดำเนินโครงการ ได้แก่ การขาดอุปกรณ์ในการคัดกรอง ได้แก่ เครื่องวัดความดันโลหิต และ หูฟัง และปัญหาอุปกรณ์ชำรุดเสียหาย ไม่มีระบบการดูแลรักษาและซ่อมแซม ในมุมมองของประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นในตัว อสม. อาจเกิดจากการที่โครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูง โดย อสม. เป็นการดำเนินงานในช่วงเริ่มต้นเป็นปีแรกทำให้ประชาชนยังไม่มั่นใจในทักษะการวัดความดันโลหิตของอสม. ในส่วนของตัว อสม.เองก็ขาดความมั่นใจในทักษะการวัดความดันโลหิตของตนเอง ถ้าดูจากคะแนนทักษะการวัดความดันโลหิตแล้วพบว่า อสม.มีทักษะการวัดความดันอยู่ในระดับปานกลาง หมายถึงสามารถวัดความดันโลหิตได้ดีพอสมควร แต่ยังคงขาดความมั่นใจเนื่องจากขาดการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

5. ผลการดำเนินโครงการในด้านผลผลิตของโครงการ

5.1 ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ อสม. พบว่า อสม. มีความรู้เรื่องความดันโลหิตสูงอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 62.3 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในบางประเด็นพบว่า อสม. ยังคงสับสนคิดว่าผู้ที่มีอาการปวดศีรษะบ่อยๆ คือผู้ป่วยความดันโลหิตสูง และคิดว่าโรคความดันโลหิตสูงสามารถรักษาให้หายขาด ส่วนความรู้ในเรื่องการคัดกรองความดันโลหิตสูง พบว่า อสม. มีความรู้ในกลุ่มอายุของกลุ่มเป้าหมายตามโครงการคัดกรองผู้ป่วยความดันโลหิตสูง และระดับความดันโลหิตที่อยู่ในภาวะเสี่ยง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในการจำแนกบุคคลที่มีภาวะเสี่ยงสูง และมาตรฐานการวัดความดันโลหิตเพื่อการคัดกรองความดันโลหิตสูง ยังมีความรู้ในระดับต่ำ ส่วนทักษะในการวัดความดันโลหิต พบว่า อสม. มีคะแนนทักษะการวัดความดันโลหิตในระดับสูง ร้อยละ 44.2 โดยทักษะการเตรียมอุปกรณ์ และการเตรียมผู้ป่วย อยู่ในระดับปานกลางและระดับดี ส่วนทักษะการวัดความดันโลหิต และการแปลผลพบว่ามี อสม. ที่ปฏิบัติได้ถูกต้องร้อยละ 70

5.2 ผลการจัดกิจกรรมการคัดกรองผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในชุมชน พบว่ากลุ่มเป้าหมายประชากรอายุ 40 ปีขึ้นไปได้รับการคัดกรองร้อยละ 95.6 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประเมินตามตัวชี้วัดของกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดให้ประชากรอายุ 40 ปีขึ้นไปต้องได้รับการคัดกรองความดันโลหิตสูง ร้อยละ 60 ขึ้นไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ด้านผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่

โครงการคัดกรองความดันโลหิตสูงโดยอสม. เป็นการดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพที่ใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพในชุมชน เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตำบลแม่ขาม ที่ชุมชนยังเป็นมีความเป็นอยู่ในลักษณะสังคมชนบท มีความผูกพันทางเครือญาติ และการดำเนินงานโครงการคัดกรองความดันโลหิตสูงยังสามารถบูรณาการไปพร้อมกับการคัดกรองโรคอื่นๆ เช่น เบาหวาน เป็นต้น

โดยรูปแบบในการคัดกรองความดันโลหิตสูงในชุมชน ควรทำทั้งเชิงรับและเชิงรุกไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากการบริการเชิงรับโดยจัดให้มีกิจกรรมรณรงค์คัดกรองความดันโลหิตสูงในลักษณะตลาดนัดสุขภาพในชุมชนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงและช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนต่อตัวอสม. ว่าสามารถดำเนินกิจกรรมคัดกรองความดันโลหิตได้ และการบริการเชิงรุกเป็นการติดตามกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงให้ครอบคลุมได้อย่างทั่วถึง

ในการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมในบางส่วน ได้แก่

1.1 การพัฒนาความรู้ของอสม. ควรดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง การคัดกรองค้นหาผู้ป่วยรายใหม่ และทักษะการวัดความดันโลหิต โดยการเน้นในส่วนที่ อสม.ยังไม่มีควมชัดเจน เช่น อาการและการวินิจฉัย การรักษาที่ถูกต้องในประเด็นการหยุดยาของผู้ป่วย และความรู้ในเรื่องการคัดกรองความดันโลหิตที่ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ในเรื่องของกลุ่มเสี่ยงที่ต้องคัดกรอง และเทคนิคการวัดความดันโลหิตเพื่อการคัดกรองความดันโลหิตสูงเพื่อให้การคัดกรองโรคความดันโลหิตเป็นไปตามมาตรฐาน

1.2 ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ อุปกรณ์การวัดความดันโลหิตให้เพียงพอเพื่อเสริมสร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะการวัดความดันโลหิตให้กับอสม. และอสม.สามารถใช้เป็นอุปกรณ์ในการคัดกรองและเฝ้าระวังปัญหาความดันโลหิตสูงในพื้นที่ต่อไป

2. ด้าน อสม. ผู้ปฏิบัติงาน

2.1 ควรฝึกทักษะการวัดความดันโลหิตให้เกิดความชำนาญเพื่อสร้างความมั่นใจในการวัดความดันโลหิตของตนเอง และเพิ่มความเชื่อมั่นของประชาชนที่เข้ามาใช้บริการคัดกรองความดันโลหิตสูงโดย อสม.

2.2 ควรปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมในชุมชนให้มีการจัดกิจกรรมทั้งเชิงรับและเชิงรุก และมีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินผลโครงการหลังโครงการดำเนินงานเสร็จสิ้นแล้ว อาจมีข้อมูลบางส่วนขาดหายไปเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน บิดเบือนไปจากความเป็นจริง หรือเกิดความลำเอียงในการตอบข้อคำถาม ดังนั้นการประเมินผลควรทำการประเมินไปพร้อมกับการดำเนินโครงการซึ่งจะทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และสามารถปรับปรุงโครงการไปพร้อมกันได้เลย

2. การศึกษาครั้งนี้นำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมของการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงโดย อสม. ในตำบลแม่ข่มทั้งหมด ขาดการเปรียบเทียบผลการดำเนินโครงการระหว่าง อสม.ชาวไทยพื้นราบ อสม.ชาวไทยภูเขา ซึ่งมีความแตกต่างกันด้านบริบท วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง ความรู้และทักษะการวัดความดันโลหิตของ อสม.ชาวไทยพื้นราบ และชาวไทยภูเขา ว่ามีความ

แตกต่างกันหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงอย่างไร

3. การศึกษานี้ประเมินผลจากมุมมองของ อสม. ซึ่งเป็นผู้ให้บริการเท่านั้น ขาดการประเมินผลในมุมมองของประชาชนที่รับบริการ ซึ่งอาจได้รับข้อมูลที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นจึงควรทำการประเมินผลการดำเนินโครงการในมุมมองของประชาชนผู้รับบริการ เพื่อนำข้อมูลทั้ง 2 ด้านมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงการดำเนินโครงการต่อไป

4. การประเมินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างอาจไม่กล้าให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ดังนั้นการประเมินผลโครงการควรประเมินหรือเก็บข้อมูลโดยบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่มีกังวล ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่ประโยชน์ต่อการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลในเชิงลบต่อการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูง

5. การประเมินผลด้านผลผลิตโครงการในส่วนของความครอบคลุมผลการดำเนินงานคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงในกลุ่มเป้าหมาย เป็นข้อมูลที่น่าเสนอในภาพรวมของการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงในภาพรวม ที่เกิดจากการคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยในสถานบริการและผลการดำเนินงานคัดกรองโดย อสม. ไม่ใช่ข้อมูลที่แสดงถึงผลการดำเนินงานโดย อสม. โดยตรง ดังนั้นผลการประเมินจึงไม่ได้เป็นผลการดำเนินโครงการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงทั้งหมดโดย อสม.